

Målnummer: Ö1939-97 **Avdelning:**

Domsnummer:

Avgörandedatum: 1999-05-07

Rubrik: Frågor hur en gäldenärs rätt till överskjutande skatt skall behandlas i ett skuldsaneringsärende.

Lagrum:

- 6 § 1 st. skuldsaneringslagen (1994:334)
- 8 § 1 st. 4 skuldsaneringslagen (1994:334)

Rättsfall:

REFERAT

P.W. ansökte hos Kronofogdemyndigheten i Stockholms län om skuldsanering. Hennes skulder uppgick till drygt 3 milj kr, varav 46 160 kr utgjordes av skatter. Som enda tillgång upptogs 22 030 kr, avseende beräknad återbetalning av skatt för inkomståret 1995. Kronofogdemyndigheten förelade borgenärerna ett förslag till skuldsanering, enligt vilket ingen månatlig betalning skulle erbjudas, eftersom P.W. helt saknade betalningsutrymme. Däremot erbjöds en engångsbetalning på 22 000 kr, fördelad proportionellt på alla borgenärer. Sedan flera av borgenärerna motsatt sig förslaget överlämnades ärendet till Sollentuna TR.

TR:n (rådmannen Hedström) meddelade d 17 sept 1996 beslut om skuldsanering i enlighet med kronofogdemyndighetens förslag. Enligt beslutet beräknades P.W:s betalningsförmåga till 22 000 kr och avbetalning på skulderna skulle ske med angivna belopp en gång och börja d 30 dec 1996, vilket innebar att skulderna blev betalda med totalt 0,71 %.

P.W. överklagade i Svea HovR och yrkade att HovR:n skulle sätta ned hennes betalningsutrymme till 0 kr, eftersom skattemyndigheten hade kvittat de 22 000 kr hon skulle få i överskjutande skatt mot hennes skatteskulder.

Vissa borgenärer medgav P.W:s ändringsyrkande, medan andra bestred ändring. En borgenär förklarade sig medge en justering av skuldsaneringsplanen till den del P.W. kunde visa att avräkning skett med 22 000 kr.

HovR:n (hovrättslagmannen Sjögren och tf hovrättsassessorn Hedengran) anförde i beslut d 9 april 1997: Enligt huvudregeln i 6 § 1 st första meningen skuldsaneringslagen (1994:334) omfattar en skuldsanering alla fordringar på pengar mot gäldenären som har uppkommit före den dag då kronofogdemyndigheten meddelat beslut om att inleda skuldsanering.

P.W:s skuldsanering inleddes genom beslut av kronofogdemyndigheten d 22 febr 1995. Vid denna tidpunkt hade skattemyndigheten en fordran på P.W. om 46 160 kr. Denna skattefordran skall enligt huvudregeln i sin helhet omfattas av skuldsaneringen.

Riksskatteverket har i målet gjort gällande kvittningsrätt enligt 68 § 4 inom uppbördslagen (1953:272), vad gäller P.W:s fordran på överskjutande skatt om 22 030 kr. Denna rätt har hävdats i ett beslut av Skattemyndigheten i Stockholms län d 23 maj 1996 och d 14 aug 1996 fattade myndigheten beslut om att kvitta P.W:s skattefordran mot hennes skatteskuld.

Frågan om en borgenär skall ha rätt till kvittning regleras inte i skuldsaneringslagen. Kvittning kan dock ske enligt allmänna civilrättsliga principer. En förutsättning för kvittning är att de båda mot varandra stående fordringarna skall vara förfallna till betalning vid kvittningstillfället. Om någon fordran inte förfallit till betalning kan således kvittning inte komma i fråga. Borgenärens fordran skall i ett sådant fall i sin helhet omfattas av skuldsaneringen. Enligt motiven till skuldsaneringslagen är denna lösning motiverad av att skuldsaneringsinstitutet till sin karaktär bör vara generellt och definitivt.

P.W:s fordran på överskjutande skatt utföll till betalning i augusti 1996. Detta medför att skattemyndigheten vid tidpunkten för skuldsaneringens inledande d 22 febr 1995 inte kunde göra gällande någon kvittningsrätt.

HovR:n lämnar därför P.W:s överklagande utan bifall.

Referenten, hovrättsrådet Lennberg, var skiljaktig och anförde: Frågan om kvittningsrätt då borgenärens men inte gäldenärens fordran var förfallen till betalning när skuldsaneringsförfarandet inleddes synes inte vara berörd i förarbetena till skuldsaneringslagen. Det omvända förhållandet har däremot diskuterats. Därvid har lagstiftaren intagit den ståndpunkten att likabehandlingsprincipen talar mot en sådan särbehandling av borgenären som KL och ackordslagen medger, nämligen att borgenären under vissa förutsättningar tillåts kvitta en icke förfallen fordran mot en fordran som gäldenären har mot honom (prop 1993/94:123 s 139ff).

I skuldsaneringslagens 3 § föreskrivs att vid skuldsanering behöver inte hänsyn tas till föreskrifter om eftergift eller nedsättning i annan författning. Detta betyder att eventuella hinder eller begränsningar som kan följa av annan lagstiftning vad gäller nedsättning eller eftergift inte gäller i ärenden om skuldsanering. Beträffande direkt inkomst- eller förmögenhetsskatt - som det är fråga om för P.W:s del - finns dock inga bestämmelser om eftergift.

Här har skattemyndigheten - som anmärkningsvärt nog inte meddelat TR:n detta - kvittat delar av det allmännas skattefordringar på P.W. mot hennes först efter inledandet av skuldsaneringen uppkomna fordran på överskjutande skatt. Detta är en s k tvångskvittning gjord ensidigt av den ena parten i ett fordringsförhållande och vilar på tvingande lag, närmare bestämt 68 § 4 mom uppbördslagen. Skuldsaneringslagen innehåller ingen föreskrift om avsteg från uppbördslagens nu angivna regel. Förhållandet mellan de två lagarna får betecknas som oklart. Eftersom uppbördslagen lägger ett direkt och uttryckligt hinder för skattemyndigheten att betala ut överskjutande skatt upp till det belopp som svarar mot den skattskyldiges påförda och obetalda skatter, bör den gjorda kvittningen godtas. Detta medför i sin tur att P.W. helt saknar betalningsutrymme.

P.W. skall alltså vinna bifall till sitt överklagande.

P.W. överklagade och yrkade att HD skulle sätta ned hennes betalningsförmåga till 0 kr eller i andra hand fördela det överskjutande skattebeloppet så att hon under hela sin skuldsaneringsperiod kunde betala det i etapper.

Riksskatteverket medgav ändringsyrkandet. Ytterligare två borgenärer medgav ändring för det fall att skattemyndighetens kvittning skulle godtas. Ett antal andra borgenärer bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Bergström, föreslog i betänkande följande beslut:
Skäl. I det förslag --- se HD:s beslut--- ingen ändring.

Enligt 3 § skuldsaneringslagen (1994:334) behöver hänsyn inte tas till

föreskrifter i annan författning om eftergift eller nedsättning. Av 25 § samma lag följer - med här ej aktuellt undantag - att efter kronofogdemyndighetens beslut om att inleda skuldsanering utmätning eller betalningssäkring för fordringar som uppkommit före beslutet inte får äga rum innan frågan om skuldsanering är avgjord. Däremot innehåller varken skuldsaneringslagen eller dess förarbeten något om hur påstått avräkningsbara respektive under förfarandet avräknade skattefordringar skall behandlas. Det är knappast möjligt att utröna lagstiftarens avsikt i detta hänseende. I ärendet är upplyst att underrättspraxis på området varierar så, att en gäldenär tillkommande rätt till skatterestitution i vissa fall räknas in i det sk sk betalningsutrymmet och i andra fall inte.

En skuldsanering omfattar enligt 6 § 1 st skuldsaneringslagen, om inte annat föreskrivs i lagen, alla fordringar i pengar som uppkommit före dagen för beslutet att inleda skuldsanering. Enligt 2 st i samma § kan dock en fordran som är beroende av villkor, inte är till beloppet fastställd eller inte är förfallen till betalning undantas. Om så sker kan gäldenären enligt 5 § 2 st samma lag förbehållas medel för betalning av den fordran som inte omfattas av skuldsaneringen.

Av kronofogdemyndighetens akt framgår att skattemyndigheten redan under tiden för skuldsaneringsförslaget utarbetade underrättade kronofogdemyndigheten om att den skulle komma att avräkna viss del av fordringen mot den beräknade skatterestitutionen. Underrättelsen innebar att skattemyndighetens hävdade fordran skulle minska och att den enda tillgången i betalningsplanen skulle åtgå till betalning av en del av samma fordran. Det kan ifrågasättas om inte statens fordran i denna situation helt eller delvis borde ha lämnats utanför skuldsaneringen och betalningsförmågan i konsekvens härmed beräknats utan beaktande av den förväntade skatteåterbetalningen.

Fordringar som enligt vad skattemyndigheten uppger kommer att användas till avräkning är inte i all mening slutligt fastställda. Det är dock i hög utsträckning möjligt för den kronofogdemyndighet som utarbetar skuldsaneringsförslaget att beräkna vilket belopp staten efter företagen avräkning har kvar att fordra. På grund härav och då såväl likabehandlingsprincipen som rehabiliteringsintresset talar starkt för att skattemyndighetens fordran i ett fall som detta skall omfattas av skuldsaneringen fanns inte tillräcklig anledning att lämna någon del av statens fordran utanför.

På vilket belopp skall då utdelning beräknas när staten hävdar att avräkningsrätt föreligger? Av allmänna icke lagfasta principer, vilka har sin utgångspunkt i 11 kap 7 § regeringsformen, följer att allmän domstol inte är behörig att pröva en talan med innebörd att skattemyndighetens avräkningsbeslut skall upphävas, ändras eller ogiltigförklaras. Att rätten i skuldsaneringsärenden självmant och ingående prövar förutsättningarna för avräkning kan med hänsyn härtill och till skuldsaneringsförfarandets uttalade prägel av enkelhet och effektivitet (jfr prop 1993/94:123 s 143) inte komma i fråga. Endast om det är uppenbart att hinder för avräkning föreligger, vilket inte var fallet här, bör eventuell utdelning beräknas på annat fordringsbelopp än det som antas återstå efter företagen avräkning. P.W:s betalningsplan borde därför ha utformats utifrån antagandet att hela skatteåterbäringen skulle komma att tas i anspråk för statens fordran.

Efter TR:ns beslut i ärendet har skattemyndigheten fullföljt sin avsikt och verkställt avräkning enligt 68 § 4 mom i den tidigare gällande uppbördslagen (1953:272). Länsrätten i Stockholms län har vidare genom dom d 30 maj 1997 avslagit P.W:s överklagande av avräkningsbeslutet. Domen har vunnit laga kraft.

När nu avräkning faktiskt skett genom ett lagakraftvunnet avgörande är det helt klarlagt att skattemyndighetens fordran är lägre än det belopp som tagits upp i skuldsaneringsförslaget och att P.W:s betalningsförmåga skall bestämmas utan hänsyn till den uteblivna skatteåterbäringen. Vid sådant förhållande kan

hon inte anses ha förmåga att betala någon del av de fordringar som omfattas av skuldsaneringen. Den skall därför gälla utan betalningsplan.

HD:s avgörande. Med ändring - - - se HD:s beslut --- minskat totalbelopp.

HD (JustR:n Magnusson, Lind, Nyström, referent, Pripp och Håstad) fattade följande slutliga beslut: Skäl. I det förslag till skuldsanering med betalningsplan, som P.W. upprättade i samråd med kronofogdemyndigheten, togs skattemyndighetens fordringar upp till det sammanlagda beloppet 46 160 kr utan beaktande av eventuella avräkningsmöjligheter. Såvitt framgår av handlingarna avsåg beloppet till den allt övervägande delen slutligt fastställd skatt för inkomståren 1993 och 1994. Som enda tillgång upptogs i betalningsplanen ett belopp om 22 000 kr, vilket utgjorde en beräknad men ännu ej fastställd skatteåterbetalning för inkomståret 1995. Beloppet lades i planen till grund för en engångsutdelning till samtliga borgenärer. Statens andel i beloppet beräknades på dess upptagna fordringar. TR:n fastställde förslaget till betalningsplan och HovR:n gjorde ingen ändring.

Enligt 6 § 1 st skuldsaneringslagen (1994:334) omfattar en skuldsanering alla gäldenärens skulder som uppkommit före beslutet om inledande av skuldsanering, om inte undantag görs enligt 6 § 2 st eller skulden faller utom saneringen enligt 6 § 3 st. Huvudregeln är således att skuldsaneringen omfattar även skatteskulder. När det gäller skatteskulder som avser inkomstskatt har i förarbetena till skuldsaneringslagen (prop 1993/94:123 s 118) framhållits att skatteskulden i vart fall måste anses ha uppkommit när inkomståret har gått ut.

Trots beslut om inledande av skuldsanering får en borgenär verkställa kvittning i enlighet med allmänna regler (se a prop s 140f och 306). Kvittning är således möjlig om borgenärens fordran är förfallen till betalning och frigörelsetiden avseende skuldsaneringsgäldenärens motfordran är inne. Däremot ger skuldsaneringslagen, i motsats till motsvarande regler i KL och lagen om företagsrekonstruktion (se 5 kap 15 resp 3 kap 3 §), inte borgenären någon rätt att sedan en skuldsanering vunnit laga kraft kvitta en av skuldsaneringen berörd fordran mot en skuldsaneringsgäldenärens motfordran som visserligen hade uppkommit före lagkraftens inträdande men beträffande vilken frigörelsetiden då ännu inte var inne. Dessutom får en borgenär självfallet inte kvitta en fordran eller del därav som bortfallit genom ett lagakraftvunnet beslut om skuldsanering mot en motfordran som skuldsaneringsgäldenären fått därefter (a prop s 105).

Reglerna om betalningsplan innebär bl a att i planen skall anges när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran skall betalas (8 § 1 st 4 skuldsaneringslagen). När beslutet om betalningsplan vunnit laga kraft blir den i princip bindande för gäldenären och borgenärerna. Avräkning av överskjutande skatt på tidigare beslutad skatt (se tidigare 68 § 4 mom uppbördslagen, numera 18 kap 7 § skattebetalningslagen) kan därför inte genomföras så att det allmänna gottgörs för skattefordringar i större omfattning än vad som följer av en lagakraftvunnen betalningsplan.

När skuldsaneringsförfarandet pågår kan det ibland förutses att gäldenären kommer att få överskjutande skatt efter det att betalningsplanen har vunnit laga kraft, samtidigt som det inte finns utrymme för någon avräkning enligt skatteförfattningarna. Gäldenärens betalningsförmåga får då bedömas och betalningsplanen utformas med beaktande av den förväntade återbetalningen av överskjutande skatt. Skattebeloppet kommer i sådant fall samtliga borgenärer till godo. Om det däremot kan förutses att gäldenärens fordran på överskjutande skatt kommer att bli fastställd och en avräkning ske innan betalningsplanen vunnit laga kraft bör denna upprättas i enlighet därmed.

I det aktuella fallet har avräkning för överskjutande skatt skett innan beslutet om betalningsplan har vunnit laga kraft. Skattefordringarna har alltså blivit lägre än det belopp som togs upp i förslaget till skuldsanering, och P.W:s

betalningsförmåga skall bestämmas utan hänsyn till den uteblivna skatteåterbäringen. Vid sådant förhållande har hon inte förmåga att betala någon del av de fordringar som omfattas av skuldsaneringen. Den skall därför gälla utan betalningsplan.

HD:s avgörande. Med ändring av HovR:ns beslut bestämmer HD att den P.W. beviljade skuldsaneringen inte skall vara förenad med någon betalningsplan samt att skattemyndighetens fordringar enligt skuldlistan som bifogats TR:ns beslut skall upptas till ett med 22 694 kr minskat totalbelopp.

HD:s beslut meddelades d 7 maj 1999 (mål nr Ö 1939-97).

Sökord: Skuldsanering; Skatt; Betalningsplan

Litteratur:
